6. Гвоздев В.В. Контекст и некоторые проблемы парадигматики клише // Роль контекста в реализации семантических особенностей языковых единиц/ В.В. Гвоздев – Курск: Издательский дом, 1987. – 145 с.

7. Дридзе Т. М. Язык информации и язык реципиента как факторы информированности: Речевое воздействие/ Дридзе Т. М. – М.: Высшая школа, 1972. – 272 с.

8. Тертычный А. Жанры периодической печати/ Тертычный А. - М.: Аспект Пресс, 2000. – 359 с.

УДК 811.112.2’367.335.1/2’372

КОГНІТИВНО-СЕМАНТИЧНА ОРГАНІЗАЦІЯ СУРЯДНО-ПІДРЯДНИХ ПОЛІНОМІВ СУЧАСНОЇ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

Яценко П. І., викладач

Запорізький національний університет

Стаття присвячена дослідженню будови фрейму сурядно-підрядного поліному та семантико-синтаксичним відношенням в них.

Ключові слова: сурядно-підрядний поліном, експланаторність, фрейм, пропозиція, ситуація.

Яценко П. И. КОГНИТИВНО-СЕМАНТИЧЕСКАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ СОЧИНИТЕЛЬНО-ПОДЧИНИТЕЛЬНЫХ ПОЛИНОМОВ СОВРЕМЕННОГО НЕМЕЦКОГО ЯЗЫКА / Запорожский национальный университет, Украина

Статья посвящена исследованию построения фрейма сочинительно-подчинительного полинома и семантико-синтаксическим отношениям в них.

Ключевые слова: сочинительно-подчинительный полином, экспланаторность, фрейм, пропозиция, ситуация.

Yatsenko P. I. COGNITIVE-SEMANTIC ORGANIZATION OF COORDINATIVE-SUBORDINATE POLYNOMS OF THE MODERN GERMAN LANGUAGE / Zaporizhzhya national university, Ukraine

The article is dedicated to the research of the frame construction of a coordinative-subordinate polynom and the semantic-syntactical terms in it.

Key words: coordinative-subordinate polynom, explanatority, frame, proposition, situation.

Мова становить “провідник” значень і смислів між людьми” [2, 154], де значення, вперше як “гомогенна система” виділене Ч. Морісом [11, 88], “передає зміст одиниць і категорій мови”[4, 57], а отже відноситься до сфери форми, а смисл безпосередньо пов’язується з мовленням. Враховуючи вказані особливості мови та характеристику семантичних категорій, які представляють собою “результат адаптації людини до оточуючого світу”, “абстрактні, теоретичні одиниці, що репрезентують складні психічні структури” [27, 668-669], відображені у мові, особливо цікавим стає детальний аналіз семантики складних реченнєвих утворень, не лише в семантичному, а й когнітивно-смантичному аспектах. Попереднє вивчення конструкцій у цьому аспекті стосувалося переважно дослідження простого речення ([1, 13]; [29, 790] тощо), а складні реченнєві утворення залишалися поза увагою науковців.

Враховуючи зазначені підстави об’єктом цього дослідження став сурядно-підрядний поліном (далі СПП) – різновид складного речення, мінімальна форма якого утворюється двома головними та одним підрядним, а предметом – когнітивно-семантична організація СПП. Головною метою статті є дослідження СПП у когнітивно-семантичному аспекті на матеріалі сучасної німецької мови. Реалізація цієї настанови передбачає вирішення таких завдань: встановити основний когнітивний принцип формування СПП, виявити у вказаному типі складного речення можливі комбінації семантичних відношень між предикативними одиницями.

Для складних реченнєвих утворень характерним є детальна розповідь про певне коло проблем. Їх основний когнітивний принцип становить експланаторність (пояснення, аргументація) – “розкриття сутності будь-чого; виявлення дедуктивних взаємозв’язків між абстрактними об’єктами, в силу яких має місце те чи інше знання про досліджуваний предмет” [13, 162], що безпосередньо пов’язано із максимою повноти інформації Г.-П. Грайса.

Експланаторність має тісний зв’язок з “розчленовуючою силою в мові”, яка своїм виникненням завдячує прагненню мовця до глибокого та ґрунтовного висвітлення дійсності [9, 41], що неможливо без

виявлення складових різноманітних явищ і процесів, на чому наголошував ще Т. ван Дейк [28, 30]. Аргументація спрямована переважно на "переконання" одного чи декількох адресатів [7, 69], для чого наводять доказову базу, що також представляється у розчленованому вигляді, часто із залученням цитації. Обов'язково враховується уявлення мовця про знання адресата [22, 50]. До конструкцій, які здатні "експланаторно розчленувати" дійсність, зображати концептуалізовану ситуацію з різним дробленням у вигляді речення [26, 41], відноситься сурядно-підрядний поліном, семантика якого, як і ускладненого речення, є недискретною [6, 136; 21, 4; 27, 658; 30, 641].

В останні десятиріччя закріпилася тенденція, згідно з якою виділяють фрейм - "концептуальну модель отриманого в результаті минулого досвіду" [8, 14], зафіксованого та збереженого в корі головного мозку [5, 137], знання про деяку стереотипну ситуацію "при організації великих об'ємів пам'яті" [18, 53; 12, 187], що має конвенціональну природу [16, 215]. З іншого боку фрейм становить "організацію процесів обробки та логічного виводу, які оперують над цим сховищем" [25, 157]. Вказані підходи до аналізу концепту, ейдетичний та логічний, знаходяться у тісній взаємодії один з одним.

Ситуація, що виступає складовою фрейму, розуміється в цій роботі широко, а саме як "денотат синтаксичних одиниць" [17, 119]. Кожна ситуація моделюється семантичною конфігурацією (пропозицією) в основних її елементах і відношеннях. Отже, пропозиція, як основна складова семантичної структури речення [3, 22], представляє собою "мінімальну одиницю ментальних репрезентацій (знань)" [14, 60], "узагальнену об'єктивовану схему відношень в синтаксичній одиниці на рівні класів аргументів і предикатів, що необмежена у просторі та часі" [17, 120].

Максимально наблизивши "пропозицію" та "ситуацію", врахувавши, що показник зв'язку („предикат-конектор" [20, 50], "конектор" [24, 5], "скрепа" [10, 25], "предикат предикатів" [23, 2]) прирівнюється до присудку у будові простого речення і розуміється як головний член, конструктивна вершина складного ([19; 20, 50; 10, 25]). Фрейм представляється у вигляді суми ситуацій:

(а) **Фрейм = СИТ$_1$ + СИТ$_n$,**

де СИТ – ситуація, 1, n – порядковий номер ситуації, + - предикат-конектор.

Отриманий фрейм-трином фіксує існуючі ситуацій, вказує на "інтерпретацію ситуації і як когнітивної категорії, і як елементу тексту" [20, 50].

Переважна більшість СПП, яка на формально-граматичному рівні утворена за сурядноцентричною моделлю, тобто становить низку сполучених головних та мінімум одного складнопідрядного речення, побудована саме за вказаною схемою фрейму (а), кожна з ситуацій якого може утворюватися однією чи декількома пропозиціями, а отже становити собою "пропозицийу номінацію, що передбачає модально-часове окреслення" [15, 17], встановлене декілька раз:

(б) **СИТ = ПРОП$_1$ + ПРОП$_n$**,

де СИТ – ситуація, ПРОП – пропозиція, 1, n – порядковий номер пропозиції.

Так у СПП (1) *Steinmeier bezeichnete Syrien als einen „wichtigen Akteur" in der Region, und er wünsche sich, dass das Land eine konstruktive Rolle im Nahen Osten spiele* /StO 04.12.2007/ перший кон'юнкт будується однією пропозицією, а другий – двома (одна – в головному, друга – в підрядному).

Враховуючи домінування семантичних відношень між головними у складі такого СПП, переважна більшість пар предикативних одиниць пов'язана між собою єднальними відношеннями (1), а підрядне, що приєднується до одного з головних залежить безпосереднього від нього. На цій підставі можна стверджувати, що координативні відношення у СПП сурядноцентричної моделі домінують над субординативними та продовжуються ними.

При можливому об'єднанні будь-яких видів кон'юнктивних, диз'юнктивних та імплікативних відношень переважають сполучення:

а) "єднільні + єднальні" із частим ускладненням підрядними додатковими (2) чи означальними (3), що розповсюджують виключно те головне, до якого вони приєднуються: (2) *Trambaeren sprang auf, bot den beiden Damen Platz an und fragte sie, was sie zu so später Stunde noch zu ihm führte* /H. Konsalik/; (3) *Bei der Auswertung der Testitems werden positive und fehlende Antworten sowie Normverstöße statistisch erfasst und negative Antworten mit Hilfe der Fehleranalyse interpretiert. Dabei werden die Fehler erst einmal identifiziert und unter ihnen diejenigen bestimmt, die sich auf negativen-L1-Transfer zurückführen lassen* /LingO 28, 3.2006/. Так у (2, 3) головні сполучаються двома найрозповсюдженішими видами єднальних відношень, а саме адитивно-єднальними (2) та комітативно-єднальними (3);

б) "єднальні + протиставні" із ускладненням підпорядкованими поступки (4), умови (5), причини (6) тощо: (4) *Er war noch viel röter geworden während des Speisens und schob vernehmlich; Pastor Wunderlichs Gesicht aber blieb weiss, fein und aufgeweckt, obgleich er in aller Behaglichkeit ein Glas nach dem andern trank* /Th. Mann/; (5) *'Es war Fatmas Entscheidung', sagt ihr Vater, 'ich bin dagegen, aber wenn es uns Kurden*

geholfen hat, bin ich stolz auf sie‘ /Stern 1999, № 1/; (6) *Im Rahmen der vorliegenden Analyse wird dieses Morphem zwar als eine intendierte Form von ge- + -t betrachtet und als ein anscheinend richtiges Flexionsmorphem gewertet, aber die Aussagekraft dieser Annahme bei dieser Gruppe ist eindeutig schwächer als bei den zwei folgenden Gruppen, da kein einziger Beleg für die richtige Form vorliegt* /LingO 29, 4.2006/. Типовим для таких СПП є поєднання ПО власне протиставними (4, 5, 6) та адитивно- (4, 6) або комітативно-єднальними (5) відношеннями при чому поширення підрядним становить необхідний пояснюючий елемент поданої у головному інформації;

в) “єднальні + імплікативні” із ускладненням переважно підрядними додатковими (7), інколи іншими видами підрядних, наприклад, у (8) міститься підрядне комітативне: (7) *Christian konnte seine Bewegungen und Sprachen nun noch besser nachahmen, und Tony sagte mit finsteren Brauen gute Nacht, denn sie ahnte undeutlich, dass sie diesen Herrn, der sich mit so ungewöhnlicher Schnelligkeit die Herzen ihrer Eltern erobert hatte, nicht zum letzten Mal gesehen habe* /Th. Mann/; (8) *Diabetiker leiden doppelt so häufig an einem Hypertonus, ihr Blutdruck steigt schon im früheren Lebensalter stärker an und ihr Pulsdruck ist, besonders bei begleitender (Mikro-) Albuminurie stärker erhöht, was auf eine erhöhte Steifigkeit von Aorta und großen Arterien vom elastischen Typ hinweist; dementsprechend erhöht ist bei ihnen die Prävalenz der isolierten systolischen Hypertonie [5]* /Hypertonie 2007-3/;

г) “розділові + єднальні” із підрядними різних видів при єднальній частині, наприклад, підрядним темпоральним: (9) *Mal musste schärfster Dampf entwickelt, mal nur mäßig stark gebrodelt werden, und manche Blüte gab ihr Bestes erst, wenn man sie auf kleinster Flamme schwitzen ließ* /P. Süskind/. Так у (9) сполучення головних відбувається за рахунок встановлення селективно-розділових та комітативно-єднальних відношень.

Домінантні відношення в підрядноцентричних сурядно-підрядних поліномах характеризуються значно меншою кількістю варіантів когнітивно-семантичних відношень між головними порівняно із попередньою моделлю СПП та відсутністю їх комбінування, оскільки в цій моделі “першу скрипку” грають відношення часової обумовленості та причинново-наслідкові відношення між підрядним та головними. Єднальні (адитивно-єднальні, комітативно-єднальні), протиставні (лімітативно-протиставні, власне-протиставні) та зіставні відношення, будучи “наложеними на підрядні зв’язки” [22, 123], виконують, відповідно, лише додаткову роль, що, очевидно, викликано особливостями будови фрейму таких реченнєвих утворень, для якої характерним є наявність мінімум двох предикатів-конекторів (сурядного та підрядного), що поєднують кон’юнкти, а тому схематично фрейм має такий вигляд (рис. 1.):

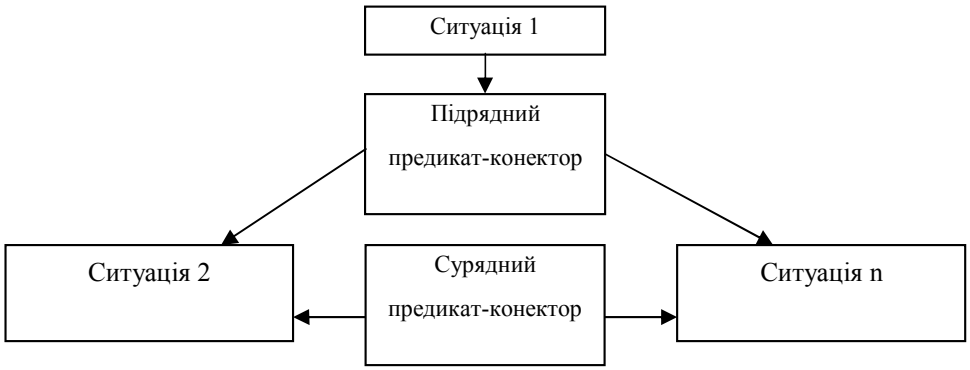

Рис. 1. Фреймова структура СПП підрядноцентричної моделі

Більшість СПП підрядноцентричної моделі будуються навколо суб’юнктора часу, при чому одна ситуація зумовлює інші, які між собою пов’язані переважно адитивно-єднальними відношеннями (10, 11), часто при цьому утворюється СПП закритої структури: (10) *Als er morgens, noch von Schlaf und Mißmut umwölkt, hinunterkam, sprang ihm der Knabe aus einem Versteck entgegen, schloß ihn begeistert in die Arme und begann ihn mit tausend Fragen zu quälen* /St. Zweig/; (11) *Als sie fertig war, deckte sie für Pieter den Tisch, setzte Brot und Butter zurecht, schüttete frischen Malzkaffee auf und blickte auf die Uhr* /H. Konsalik/. Еліпсизація у (10, 11) сприяє утворенню як формально-граматичного, так семантико-синтаксичного блоку головних.

Крім адитивно-єднальних відношень, що домінують у СПП підрядноцентричної моделі, можливо поєднання головних комітативно-єднальними, що сприяє виникненню уявлення про цілісність зображуваної картини, утвореної різниим ситуаціями. Це підсилюється функціонуванням різних підметів у ПО: (12) *Als die klappernde Taxe endlich vor der Rua do Monte do Castello 11, dem Hause Destillianos, hielt und Dr. Albez interessiert aufblickte, atmete der Professor hörbar auf, und sein Gesicht verlor den gespannten, maskenhaften Eindruck* /H. Konsalik/.

Причинно-наслідкові відношення між ситуаціями є другим розповсюдженим типом СПП цієї моделі. У такому випадку утворюється конструкція, в якій одна чи більше причин має обов'язково декілька наслідків, при чому наслідки тісно пов'язані між собою адитивно-єднальними (13) чи комітативно-єднальними (14) відношеннями: (13) *Würden sie erschrecken, dann hatte Gregor keine Verantwortung mehr und konnte ruhig sein* /F. Kafka/; (14) *Da er die Türe auf diese Weise öffnen mußte, war sie eigentlich schon recht weit geöffnet, und er selbst noch nich zu sehen* /F. Kafka/.

Вказані типи відношень наочно демонструють особливості будови СПП ПцМ у семантико-синтаксичному аспекті, а саме залучення двох типів відношень: часової зумовленості, причинно-наслідкових і кон'юнкції.

СПП трьої основної моделі – біцентричної (далі БцМ), яка крім спільного для всих головних підрядного містить окрему підпорядковану предикативну одиницю, що ускладнює виключно одне головне - як СПП попередньої моделі характеризується фреймовою структурою, що ускладнюється підрядним предикатом-конектором, котрий сполучає дві чи більше ситуацій. Особливість БцМ полягає в обов'язковому вживанні у СПП мінімум однієї ускладненої другорядними підрядними відношеннями ситуації (рис. 2.):

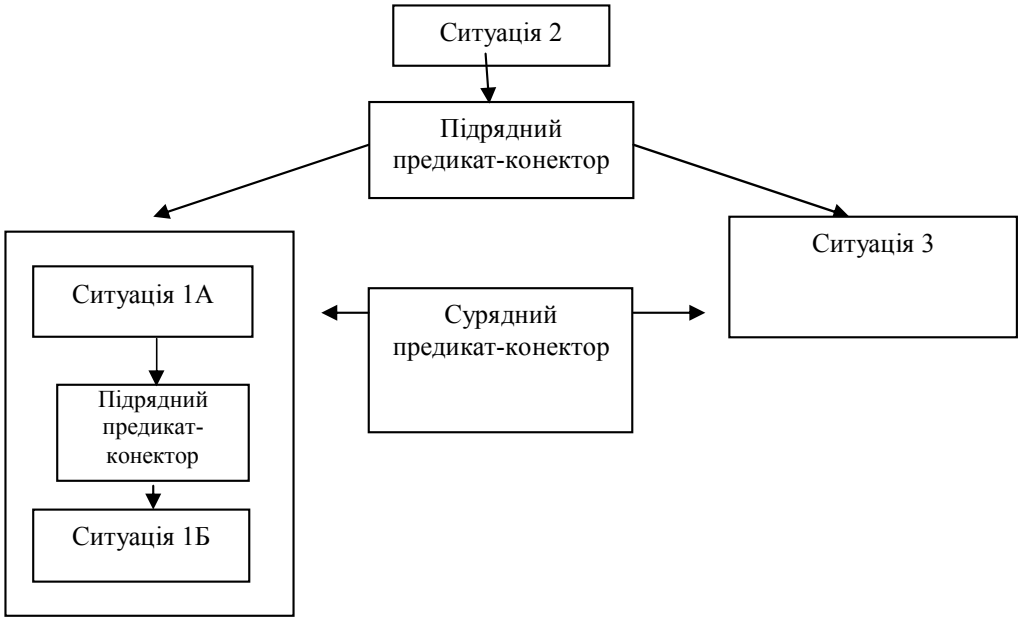

Рис. 2. Фреймова структура СПП біцентричної моделі

Особливість СПП БцМ полягає у превалюванні відношень темпоральних (15), а також причинно-наслідкових (16) між детермінантним підрядним і головними та єднальними відношеннями між кон'юктами. Складність фрейму обумовлює використання найпростіших семантико-синтаксичних між головними, якими переважно виступають адитивно-єднальні, що часто передаються предикатом-конектором *und* (15, 16): (15) *Nur wenn es sich um einen rein gesteuerten Spracherwerb handelt, kann man sich auf die Reihenfolge bei der Vermittlung der Zielsprache stützen und plausibler den Schluss ziehen, dass die Partizipbildung bei schwachen Verben, d. h. mit ge- + -t zuerst erworben wird* /LingO 29, 4.2006/; (16) *Wenn es Gregor wäre, er hätte längst eingesehen, daß ein Zusammenleben von Menschen mit einem solchen Tier nicht möglich ist, und wäre freiwillig fortgegangen* /F. Kafka/.

Крім вказаного способу сполучення кон'юнктів у СПП БцМ встановлюються комітативно-єднальні (17), власне-каузальні (17) та опозитивно-розділові відношення між головними (18): (17) *Werden Wahlumschläge verwendet und befinden sich in einem Wahlumschlag mehrere gekennzeichnete Stimmzettel, so werden sie, wenn sie vollständig übereinstimmen, nur einfach gezählt, andernfalls sind sie ungültig* /BMJ/; (18) *Dass in der Regel auch die Korpora und die sprachlichen Phänomene, die in einer Einführung in «die» KL beispielhaft besprochen werden, derselben Sprache zugehören, ist vielleicht nur Ausdruck der Bequemlichkeit des Autors, könnte aber auch daran liegen, dass die KL des Deutschen nicht ganz genau das Gleiche ist wie die KL des Französischen und sich die Idee einer «allgemeinen KL» vielleicht zunächst im Falle der «englischen KL des Englischen» einstellt und sich letztlich eher der «Übereinzelsprachlichkeit» des Computers, also des Werkzeugs verdankt* /LingO 28, 3.2006/.

Очевидно, що встановлені особливості СПП БцМ, а саме домінування причинно-наслідкових та часових відношень над кон'юнктивними та можливість двобічного їх введення (не тільки у певному кон'юнкті, а й у СПП уцілому), є уособленням комплексної думки, що реченнєві утворення БцМ не тільки у

формально-граматичному, а навіть у семантико-синтаксичному плані чітко відмежовуються від інших, а отже мають право на існування як окремого виду СПП.

СПП мішаного типу вирізняються акумулюючим характером семантико-синтаксичних відношень із домінуванням кон'юнкції та темпоральності, що безпосередньо пов'язано з особливостями будови СПП цього типу. При сполученні кон'юнктів на першому рівні членування превалюють комітативно-єднальні та адитивно-єднальні відношення, які часто поєднуються із протиставними (19) та каузальними (20): (19) *An der Buddenbrookschen Gartenpforte trennten sie sich; aber als Hanno schon den Vorgarten zur Hälfte durchschritten hatte, kam Kai noch einmal zurück und legte den Arm um seinen Hals* /Th. Mann/; (20) *Es war so still, daß man die Klänge einer entfernten Drehorgel vernahm, die zart und klar wie die einer Spieluhr aus irgend einer beschneiten Straße den Weg hierherfanden. Denn obgleich nun an zwanzig Menschen im Zimmer saßen und standen, war die Ruhe größer als in einer Kirche, und die Stimmung gemahnte, wie der Senator ganz vorsichtig seinem Onkel Justus zuflüsterte, ein wenig an die eines Leichenbegängnisses* /Th. Mann/. Введені підрядними предикатами-реляторами відношення часу (19) чи поступки (20) утворюють другий прошарок семантико-синтаксичних відношень, що ускладнює все реченнєве утворення і становить характерну для СПП мішаного типу особливість.

Досліджуваний матеріал наочно доводить, що складність людської думки підпорядковується певним логічним законам, які мовець, інколи не розуміючи цього і не акцентуючи на них увагу, виконує беззаперечно. У будь-якому разі у СПП встановлюється збалансована фреймова структура, яка при своєму простому варіанті характеризується різноманітними семантико-синтаксичними відношеннями між кон'юнктами, що ускладнюються та отримують розвиток у підпорядкованих предикативних одиницях. У випадку складної будови на формально-граматичному та когнітивно-семантичному рівнях, тобто при утворенні СПП підрядно-, біцентричної моделі чи, навіть, мішаного типу, домінують найпростіші види семантико-синтаксичних відношень між головними.

При аналізі об'єкта дослідження стає очевидним, що подальше вивчення сурядно-підрядного полінома, а також проведення аналізу цього типу складного речення у різних видах дискурсу взагалі є вельми актуальним питанням для сучасної німецької мови, а наведені міркування можуть дати поштовх до вивчення складного речення в перспективі, де особливої вагомості набуває дослідження його когнітивно-дискурсивної організації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андерш Й. Ф. Проблеми синтаксичної семантики в сучасному зарубіжному мовознавстві / Й. Ф.Андерш // Мовознавство. – 1983. – № 1. – С. 11-18.
2. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: Підручник / Альма-матер / Флорій Сергійович Бацевич. – К. : Видавничий центр „Академія", 2004. – 344 с.
3. Бирабасова М. А. Сложноподчиненное предложение в современном ногайском языке: дис. ... канд. филол. наук : 10.02.02 / Бирабасова Мурзият Аскербиевна. – Карачаевск, 2003. – 141 с.
4. Бондарко А. В. Основы функциональной грамматики: Языковая интерпретация идеи времени / Александр Владимирович Бондарко. – СПб. : СПбУ, 1999. – 260 с.
5. Валігура О. Нейролінгвістичні аспекти усного мовлення білінгва / О.Валігура // Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство). – Кіровоград : РВВ КДПУ ім.. В. Винниченка, 2008. – Вип. 75 (2). – С. 135-139.
6. Гаврилова Г. Ф. Усложненное сложное предложение в русском языке / Галина Федоровна Гаврилова. – Ростов н/Д : Изд-во Ростовск. ун-та, 1979. – 232 с
7. Гусев С. С. Цитирование как способ аргументации / С. С. Гусев // Речевое общение и аргументация. – СПб., 1993. – Вып. 1. – С. 68-72.
8. Жаботинская С. А. Концептуальный анализ: типы фреймов / Жаботинская С. А. // Вісник Черкаського ун-ту. Серія філологічні науки. - 1999. – Вип. 11. – С. 12-25.
9. Капралова Л. К. Прагматическое движение смыслов в сложносочиненном предложении / Л. К. Капралова // Семантика языковых единиц : доклады V Международной конференции. – М., 1996. – Т.2. – С. 41-43.
10. Колосова Т. А. О значимости понятия «союзность» и «бессоюзность» в типологии русских сложных предложений / Т. А. Колосова, М. И. Черемисина // Сложное предложение: традиционные вопросы теории и описания и новые аспекты его изучения: материалы научн. конф. – М., 2000. – Вып. 1. – С. 24-32.
11. Корбозерова Н. М. Системний підхід до вивчення змісту мовного знака / Н. М. Корбозерова // Проблеми семантики слова, речення та тексту : зб. наук. статей. – К., 1999. – Вип. 2. – С. 85-88.

12. Кубрякова Е. С. Краткий словарь когнитивных терминов / [Кубрякова Е. С., Демьяненков В. З., Панкрац Е. Г., Лузина Л. Г.]. / [ред. Е. С. Кубрякова]. – М. : МГУ, 1996. – 245 с.

13. Логический словарь: ДЕФОРТ / [ред. А.А. Ивина, В.Н. Переверзева, В.В. Петрова]. – М. : Мысль, 1994. – 268, [1] с.

14. Манаенко Г. Н. Предикация, предикативность и пропозиция в аспекте "информационного" осложнения предложения / Г. Н. Манаенко // Филол. науки. – 2004. - №2. – С. 59-67.

15. Мірченко М. В. Синтаксичні категорії речення: дис. ... доктора філол. наук : 10.02.01 / Мірченко Микола Васильович. – Луцьк, 2002. – 432 с.

16. Молявина Е. А. Когнитивная прагматика обозначений действий коммуникантов в диалоге (на материале английского и русского языков) / Е. А. Молявина // Проблемы психолингвистики, интерпретации текста и теории коммуникации: сб. научн. трудов. – 2006. – С. 214-217.

17. Никитин М. В. Основы лингвистической теории значения: учеб. пособие / Михаил Васильевич Никитин. – М. : Высш. шк., 1988. – 168 с.

18. Петрова В. Когнитивные аспекты языка / [Петрова В., Герасимова Л. и др.]. // Н.З.Л. – Вып. 23. – М., 1998. – 320с.

19. Приходько А. М. Семантико-синтаксична організація копулятивного речення / А. М. Приходько // Вісник ЗДУ. Серія : Філологічні науки. – 2000. - № 1. – [Електроний ресурс]. – Ресурс доступу до журналу : http://www.zsu.zp.ua/herald/articles/780.pdf

20. Приходько А. М. Складносурядне речення в сучасній німецькій мові / Анатолій Миколайович Приходько. – Запоріжжя : ЗДУ, 2002. – 292 с.

21. Ромашова И. П. Экспрессивность как семантико-прагматическая категория высказывания (на материале устно-разговорной и художественной речи диалогического типа): автореф. на соискание научн. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.01 "Русский язык" / И. П. Ромашова. – Барнаул, 2001. – 21 с.

22. Санников В. З. Русский синтаксис в семантико-прагматическом пространстве / Владимир Зиновьевич Санников. – М. : Языки славянских культур, 2008. – 624 с. – (Studia philologica).

23. Степаненко М. І. Валентність каузального розширювача і її зв'язок із семантичною та формально-граматичною структурою речення [Электронный ресурс] / М. І. Степаненко // Вісник ЗДУ, 2001. – № 3. – Режим доступа к журн. : *http://www.zsu.zp.ua/herald/articles/729.pdf*

24. Фролова Е. А. Структура и текстовая роль английского сложноподчиненного предложения с придаточной частью: автореф. на сосикание научн. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 "Германские языки" / Фролова Е. А. – М., 1996. – 16 с.

25. Фунтова Ю. С. Сущность когнитивной лингвистики / Ю. С. Фунтова // Вісник Запорізького державного університету. – Запоріжжя, 1999. – № 1. – С. 154-158.

26. Худяков А. А. В поисках семантики / А. А. Худяков // Когнитивно-прагматичес-кие и художественные функции языка. – СПб., 2000. –№9. - С. 30-42.

27. Bierwisch M. Strukturelle Semantik / M. Bierwisch // Sprachwissenschaft: Ein Reader / [Hrsg. L. Hoffmann]. – 2., verbes. Aufl. – Berlin, N.Y., 2000. – S. 657-671.

28. Dijk van T. A. Semantic macro-structures and knowledge frames in discourse comprehension / T. A. van Dijk // Cognitive processes in comprehension. - [Ed. M. A. Just, P. A. Carpenter]. – Hillsdale, New Yersey : Laurence Erlbaum Associates, 1977. – pp. 3-32.

29. Duden K. Der Duden in zwölf Bänden. Das Standartwerk zur deutschen Sprache. / Konrad Duden. – [7., völlig neu erarbeitet und erweiterte Auflage]. – Mannheim, Leipzig, Wien, Zürich : Dudenverlag, 2005 - . – Bd. 4. Die Grammatik. – 2005. – 1343 S.

30. Lyons J. Bedeutungstheorien / J. Lyons // Sprachwissenschaft: Ein Reader / [Hrsg. L. Hoffmann]. – 2., verbes. Aufl. – Berlin, N.Y., 2000. – S. 624-642.